

PISA Nedir? Nasıl Ölçülür, Sonuçlar Nasıl Okunur?

PISA nedir? OECD'nin 15 yaş değerlendirmesi nasıl yapılır: örneklem, bireyselleştirilmiş test, olası değerler, yeterlik düzeyleri, yöntem eleştirileri ve Türkiye.

Uluslararası Eğitim

PISA Nedir? Nasıl Ölçülür, Sonuçlar Nasıl Okunur?

bote.web.tr

BELGE BİLGİLERİ

Belge kodu	BT-059
Yazı no	59
Sürüm	1.0
Sürüm tarihi	28 Eylül 2026
İçerik izi	9983 3B37 C4D0
Yayımlayan	bote.web.tr

GÜNCELLEK KONTROLÜ

Bu belgeyi kullanmadan veya paylaşmadan önce güncelliğinden emin olunuz. QR kodu okutun ya da adrese girin: elinizdeki sürümün güncel olup olmadığını ve sonradan düzeltilen bir hata bulunup bulunmadığını gösterir.

bote.web.tr/d/bt-059/1-0

Hatalar düzeltildikçe yeni sürüm yayımlanır; bütün değişiklikler sitede sürüm geçmişiinde listelenir.

Bu belge tamamen ücretsizdir. Size satmaya çalışanlara itibar etmeyiniz.

Güncelliği kontrol et

bote.web.tr

Bölüm tanıtımı, eğitim fakültesi ve öğretmenlik rehberleri, eğitim teknolojileri ve öğrenme kuramları üzerine kaynaklı yazılar. Tamamı ücretsiz.

İÇİNDEKİLER

1. PISA nedir?	8. Türkiye'de PISA araştırmaları
2. PISA'nın kısa tarihi ve döngüleri	9. Terimler ve alanyazındaki karşılıkları
3. Kimler ölçülür? Hedef nüfus ve örneklem	10. Sonuç
4. Test nasıl yapılır?	11. Özet
5. Puanlar nasıl hesaplanır? Olası değerler ve ağırlıklar	12. Sık sorulan sorular
6. Sonuçları okurken sık yapılan yanlışlar	13. Kaynaklar
7. Eleştiriler ve sınırlılıklar	14. Atıf

Her üç yılda bir aynı başlıklar tekrarlanır: "Türkiye PISA'da kaçınıcı oldu?" Oysa PISA sıralaması, arkasındaki yöntemi bilmeden okunduğunda en kolay yanlış anlaşılan eğitim istatistiklerinden biridir. Bu yazı PISA'nın ne olduğunu ve nasıl yapıldığını OECD'nin teknik raporu ve MEB'in Türkiye raporlarından adım adım anlatıyor: kimlerin ölçüldüğü, testin nasıl kurulduğu, puanların nasıl hesaplandığı, sonuçların nasıl okunması gerektiği, yöntemeye yöneltilen eleştiriler ve Türkiye'deki araştırmalar. Türkiye'nin son sonuçları için [PISA 2022 Türkiye sonuçları](#) yazısına bakabilirsiniz.

PISA nedir?

PISA (Programme for International Student Assessment, Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı), OECD'nin 15 yaşındaki öğrencilerin modern toplumda yerlerini alabilmeleri için gereken temel bilgi ve becerilere ne ölçüde sahip olduğunu ölçmeyi hedefleyen, üçer yıllık dönemlerle yapılan bir izleme araştırmasıdır. Temel olarak matematik okuryazarlığı, fen okuryazarlığı ve okuma becerileri ölçülür; her uygulamada bu alanlardan biri ağırlıklı alan seçilir, o alanda yeni sorular geliştirilir ve daha ayrıntılı çözümler yapılır.^[1] PISA'yı yürüten örgütün ne olduğu için [OECD nedir?](#) yazısına bakabilirsiniz.

PISA'yı ulusal sınavlardan ayıran, ölçtüğü şeyin tanımıdır. MEB'in aktardığı tanıma göre matematik okuryazarlığı, bir bireyin gerçek yaşamda karşılaşacağı çeşitli problemleri çözmek için matematiksel olarak akıl yürütme ve matematiği formülleştirme, kullanma ve yorumlama kapasitesidir.^[1] TEDMEM'in özetinde PISA, geleneksel ölçme uygulamalarından farklı olarak öğrencilerin yalnızca okulda ne öğrendiğini değil, öğrendikleriyle neler yapabildiğini değerlendirmeyi amaçlar.^[2] OECD'nin teknik raporu da aynı vurguyu yapar: PISA, öğrencilerin bilgiyi yalnızca yeniden üretip üretmediğine değil, öğrendiklerinden yeni durumlara çıkarım yapıp yapamadığına bakar.^[3]

PISA bireysel bir sınav değildir. OECD'ye göre birçok öğrenci PISA'yı düşük önemli bir sınav olarak görür: katılmayı reddetmenin bir yaptırımı yoktur ve öğrenci performansı hakkında geri bildirim almaz.^[4] Sonuçlar öğrenci ya da okul düzeyinde değil, ülke ve ülke içindeki gruplar düzeyinde raporlanır; bunun nedeni aşağıda anlatılan test deseninde yatar.

PISA'nın kısa tarihi ve döngüleri

PISA ilk kez 2000'de uygulandı. Katılan ülke sayısı 2000'de 43, 2003'te 41, 2006'da 57, 2009 ve 2012'de 65, 2015'te 72, 2018'de 79 oldu; Türkiye 2003'ten beri katılıyor.^[5] 2021'de yapılması gereken uygulama COVID-19 salgını nedeniyle bir yıl ertelendi ve 2022'de 37'si OECD üyesi 81 ülkeyle yapıldı.^[1]

Ağırlıklı alan döngüden döngüye değişir. Okuma 2000, 2009 ve 2018'de; matematik 2003, 2012 ve 2022'de; fen 2006 ve 2015'te ağırlıklı alandı.^{[1][3]} Bu ayrım önemsiz bir ayrıntı değildir: ağırlıklı olmayan alanda daha az soru kullanılır. Teknik rapora göre okuma 2003 ve 2006'da ikincil alanken, 2000'de ağırlıklı alan olarak kullanılan soruların yalnızca yaklaşık yüzde 20'si kadar soru içeriyordu. 2022'de ise ikincil alan olan okumada 197 soru (2018'deki ağırlıklı alanın yüzde 80'i) kullanıldı; üç temel alandaki toplam soru sayısı 2012'de 206 iken 2022'de 546'ya çıktı.^[3]

Testin ortamı da değişti. Türkiye'de PISA 2015'ten beri bilgisayar ortamında yapılıyor.^[5] 2022'de ülkelerin büyük çoğunluğu bilgisayar tabanlı testi uyguladı; Kamboçya, Guatemala, Paraguay ve Vietnam kâğıt kalem uygulaması yaptı.^[1] Bilgisayarla gelen en önemli yenilik, MEB'in "bireyselleştirilmiş test" adını verdiği uyarlanabilir testtir: 2018'de okumada, 2022'de matematik ve okumada öğrencinin önceki sorulara verdiği yanıtların doğruluğuna göre sonraki sorular belirlendi; fen için bu yöntemin PISA 2025'te kullanılması planlandı.^[1]

Kimler ölçülür? Hedef nüfus ve örneklem

PISA'nın hedef nüfusu, sınav döneminin başında 15 yaş 3 ay ile 16 yaş 2 ay arasında olan ve 7. sınıf ya da üzerinde bir eğitim kurumuna devam eden öğrencilerdir.^[3] Tanım yaşa dayanır, sınıfa değil; bu yüzden aynı yaştaki öğrenciler ülkeden ülkeye farklı sınıflarda olabilir. Türkiye 2022 örnekleminin yüzde 93,9'u 10. sınıf, yüzde 5,4'ü 9. sınıf öğrencisiydi.^[1]

Örneklem iki aşamada seçilir: önce okullar, sonra bu okullardaki öğrenciler. Her ülkede en az 150 okul seçilir ve bilgisayar tabanlı uygulamada her okuldan eşit olasılıkla yaklaşık 42 öğrenci alınır; böylece en az 6.300 öğrenciye ulaşılması gerekir.^[3] Türkiye'de okullar okul türü, 12 İBBS Düzey 1 bölgesi, okulun idari biçimi, konumu ve cinsiyet dağılımına göre tabakalara ayrılarak seçildi; birincil tabaka okul türüdür. 2022'de 196 okul ve 7.250 öğrenci katıldı.^[1]

Örneklemin güvenilirliği katılım oranlarına bağlıdır. Başlangıçta seçilen okulların yüzde 85'inin katılması gerekir; oran yüzde 65 ile 85 arasındaysa yedek okullarla kabul edilebilir düzeye çıkılabilir. Katılan okullarda seçilen öğrencilerin de yüzde 80'inin katılması gerekir.^[3] Ülkeler, hedef nüfusun en fazla yüzde 5'ini okul ya da öğrenci düzeyinde dışlayabilir.^[4]

Buradaki kritik nokta, PISA'nın yalnızca okula devam eden 15 yaşındakileri temsil etmesidir. OECD bunu Kapsam Endeksi 3 ile ölçer: örneklemin okula giden ve gitmeyen bütün 15 yaş nüfusu içinde temsil ettiği pay. Kapsamın düşük olması çoğunlukla erken okul terki, geç ya da kesintili kayıt ve sınıf tekrarından kaynaklanır.^[4] Türkiye'de bu oran 2003'te 0,36, 2022'de 0,74'tür.^[4] Spaul, Türkiye'nin 2003-2012 verisiyle, PISA'ya giremeyen gençler hesaba katılınca 15-16 yaşındakiler arasında 2. düzeye ulaşanların oranının resmî raporlardakinin iki katına kadar çıkabildiğini gösterdi; ona göre bu durum gelişmekte olan ülkelerde hem ilerlemenin hem eşitsizliğin olduğundan düşük görünmesine yol açar.^[6]

Test nasıl yapılır?

Bilgisayar tabanlı testte her öğrenci toplam iki saat test çözer. Sorular günlük yaşamdan bir durumu anlatan metinlerin etrafında gruplanır; çoktan seçmeli sorularla öğrencinin yanıtını kendisinin oluşturduğu sorular birlikte kullanılır. Soru havuzu 15 saati aşar ve farklı öğrenciler farklı soru bileşimleri alır.^[3] Başka bir deyişle hiçbir öğrenci bütün soruları görmez; ülke puanı, farklı öğrencilerin farklı sorulara verdiği yanıtlardan birlikte kestirilir.

Matematik ve okumada uygulanan çok aşamalı uyarlanabilir testte öğrenciye, önceki soru bloklarındaki performansına göre yeni bir blok atanır.^[3] MEB'e göre bu yöntem, ortalama belirlenim biçiminde yüksek ya da düşük performans gösteren öğrencilerin kendi düzeylerine daha uygun sorularla ve daha düşük hatayla ölçülmesini sağlar.^[1]

Testin ardından öğrenciler yaklaşık 35 dakika süren bir anket doldurur: kendileri, tutumları ve inançları, evleri, okul ve öğrenme deneyimleri. Okul müdürleri de okul yönetimi ve öğrenme ortamına ilişkin bir anket yanıtlar.^[3] 2022'de Türkiye, isteğe bağlı bilgi ve iletişim teknolojileri anketine katılan 53 ülkeden biriydi.^[1] PISA'nın sosyoekonomik durum, aidiyet ya da zorbalık gibi bulguları bu anketlerden gelir.

Puanlar nasıl hesaplanır? Olası değerler ve ağırlıklar

Her öğrenci soruların yalnızca bir bölümünü yanıtladığı için PISA klasik anlamda bir öğrenci puanı üretmez. Teknik rapora göre süreç üç adımdan oluşur: soruların parametreleri madde tepki kuramıyla kestirilir; ardından bu parametreler ve öğrenci anketindeki arka plan değişkenleri kullanılarak bir gizil regresyon modeli kurulur; son olarak her öğrenci için her alanda, yeterliğin olasılık dağılımından 10 "olası değer" çekilir.^[3] Olası değerler bir öğrencinin gerçek puanı değildir; nüfus ve grup düzeyinde tutarlı kestirimler üretmek için tasarlanmış çoklu atamalardır.^[3]

Teknik rapordaki yöntemle göre bir istatistik, örneğin bir grup ortalaması, her olası değerle ayrı ayrı hesaplanır ve sonuçlar birleştirilir; ölçme hatası da olası değerler arasındaki farktan kestirilir.^[3] Türkiye'den güncel bir örnekte, PISA 2022 matematik verisi on olası değer her biri ayrı modellenip Rubin kurallarıyla birleştirilerek ve tasarıma uygun standart hatalar için son öğrenci ağırlığı ile 80 yineleme ağırlığı kullanılarak çözümlendi.^[7]

Ağırlıklar örneklem tasarımından gelir. Her öğrencinin bir ağırlığı vardır; ağırlık, o öğrencinin nüfusta kaç öğrenciyi temsil ettiğini gösterir. Örneklem hatası ise Fay yöntemiyle uygulanan dengeli yarı örneklem tekniğiyle, 80 yineleme tahminiyle hesaplanır: her yinelemede bir tabakadaki iki okuldaki birinin ağırlığı 1,5 ile, diğerinin 0,5 ile çarpılır. 80 sayısı, en az 150 okullu bir örneklem için tam verimli olduğu gerekçesiyle 2000'de seçildi. Teknik rapora göre örneklem hatası genellikle ölçme hatasından çok daha büyüktür.^[3]

Puan ölçeğinin 100 puanlık standart sapması, her ülkenin eşit ağırlık aldığı birleşik OECD öğrenci örneklemine karşılık gelir. "OECD ortalaması" ise ülke tahminlerinin aritmetik ortalamasıdır; OECD ülkelerindeki bütün öğrencilerin ortalaması değildir.^[4] Puanlar ayrıca yeterlik düzeylerine çevrilir. MEB'in PISA 2022 raporuna göre matematikteki düzeylerin alt sınırları şöyledir:^[1]

Düzye	Alt puan sınırı	Anlamı
6	669	Üst performans
5	607	Üst performans
4	545	
3	482	
2	420	Asgari (temel) yeterlik
1a	358	Temel düzeyin altı
1b	295	Temel düzeyin altı
1c	233	Temel düzeyin altı

MEB'in tanımına göre 2. düzeydeki öğrenciler basit stratejiler tasarlamayı gerektiren durumları fark edebilir, iki yönlü tablo ve grafiklerden bilgi çıkarabilir, fonksiyonel ilişkileri temel düzeyde anlar ve basit oran problemlerini çözebilir.^[1]

Sonuçları okurken sık yapılan yanlışlar

Sıralamayı mutlak saymak. Sıralama, o döngüde hangi ülkelerin katıldığına bağlıdır; katılımcı sayısı 2003'te 41 iken 2022'de 81'dir.^{[5][1]} Puanların bir örnekleme hatası vardır; yakın puanlı ülkeler arasındaki sıra farkı çoğu zaman istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Her farkı anlamlı saymak. OECD, puan farklarını yorumlamak için üç ölçüt önerir: 20 puan, yaklaşık olarak 15 yaşındaki öğrencilerin bir yılda öğrendiğine karşılık gelen "büyük" bir farktır; 10 puana kadar olan değişimler ardışık iki döngü arasında olağan kabul edilir; üçüncü ölçüt istatistiksel anlamlılıktır. OECD, anlamlı farkların bile her zaman PISA'nın ölçmek istediği şeydeki gerçek farkları yansıtmayabileceğini de ekler.^[4]

Kapsamı görmezden gelmek. Kapsam oranı düşük olan ya da hızla artan ülkelerde eğilimler, 15 yaş kuşağının farklı kesimlerini karşılaştırır.^{[4][6]}

Öğrenci çabasını hesaba katmamak. OECD'ye göre öğrencilerin sınavda ellerinden geleni yapmama riski vardır. Öğrenciler 2022'de sınava gösterdikleri çabayı çoğu ülkede 2018'e göre daha düşük bildirdi. Sınava gerçekte gösterdiği çabayı, not için olsaydı göstereceğinden düşük bildiren öğrencilerin oranındaki en büyük artışlar, iki döngüde de öğrencilerin en az yüzde 75'inin bu soruyu yanıtladığı ülkeler arasında İsrail (11 yüzde puanı), Türkiye (10 yüzde puanı) ve Macaristan'da (8 yüzde puanı) görüldü.^[4]

Nedensellik çıkarmak. PISA her döngüde farklı öğrencileri bir kez ölçer. Goldstein, PISA'nın boylamsal bir bileşen içermemesini ve veri modellemesinin sınırlı kalmasını eleştirir.^[8] "Şu politikayı uygulayan ülkeler daha başarılı" türü çıkarımlar bu yüzden ilişkiseldir; nedensel kanıt için başka desenler gerekir.

Eleştiriler ve sınırlılıklar

Ölçekleme modeli. Kreiner ve Christensen, PISA 2006 okuma verisini yeniden çözümlediler ve ölçekleme modelinin veriye uymadığına, maddelerin ülkeler arasında farklı işlediğine (değişen madde fonksiyonu) ilişkin güçlü kanıt buldular. Onlara göre bulgular, PISA'nın ülke sıralamalarının sağlam

olduğu iddiasını desteklemiyordu.^[9] Jerrim ve arkadaşları ise madde tepki modelinin biçimi, madde ile ülke etkileşimleri ve ulaşılamayan soruların ele alınışı gibi teknik seçimleri değiştirdiler ve bunların ülke düzeyindeki sonuçları önemli ölçüde değiştirmede buldular.^[10] İki bulgu birlikte okunduğunda, ülke ortalamalarının genel tablosu büyük ölçüde sağlam görünse de yakın sıralardaki ülkeler arasındaki farkların temkinle okunması gerektiği sonucu çıkar.

Koşullandırma. Olası değerleri üreten gizil regresyon, öğrenci anketindeki arka plan değişkenlerini kullanır. Zieger ve arkadaşları bu koşullandırma modelinin biçiminin önemli olduğunu ve kullanılan istatistiksel yöntemle göre ülkeler arası karşılaştırmaların değişebildiğini gösterdi.^[11]

Test ortamı. Jerrim, 32 ekonomide hem kâğıt hem bilgisayar matematik testini alan 200.000'den fazla öğrencinin verisiyle iki test türü arasında önemli farklar buldu; Şanghay'ın ortalaması bilgisayar testinde 50 puandan fazla düşüktü. Farklar yalnızca bilgisayar sorularının etkileşimli olmasıyla açıklanamıyordu.^[12] 2015'te bilgisayara geçen ülkelerde bu yüzden eğilimler temkinle okunmalıdır.

Çeviri ve kültür. Türkçe alanyazın bu konuda uzun süredir çalışıyor. Asil ve Gelbal, PISA 2006 öğrenci anketini Avustralya, Yeni Zelanda, ABD ve Türkiye örneklemelerinde inceledi; faktör yapısı aynıydı, ancak dilsel ve kültürel farklılık arttıkça DMF gösteren madde sayısı arttı ve asıl nedenler çeviri sorunları ile kültürel farklılıklardı.^[13] Gök, Atalay Kabasakal ve Kelecioğlu'nun PISA 2009 okuma tutumu maddeleriyle yaptığı çalışmada farklı dil ve kültürdeki ülkeler arasında maddelerin yüzde 91'i, aynı dil ama farklı kültürde yüzde 82'si, aynı dil ve kültürde yüzde 37'si DMF gösterdi.^[14] Bu iki çalışma testlerden çok öğrenci anketlerine ilişkindir; ama anket değişkenleri koşullandırmada da kullanıldığı için önemlidir.^[3]

Şeffaflık ve politika kullanımı. Rutkowski ve Rutkowski, örnekleme, başarı kestirim modeli ve eğilim ölçümü konularında PISA sonuçlarının daha ölçülü raporlanması çağrısı yaptı.^[15] Araujo, Saltelli ve Schnepf, PISA'nın ne ölçtüğüne ve nasıl ölçtüğüne ilişkin meşru kaygılar bulunduğunu, OECD'nin yöntemsel seçimleri ve bunların sonuçlara etkisini daha şeffaf belgelemesi gerektiğini savundu.^[16]

Araştırmacılar için açık sorular

- Koşullandırma modelindeki seçimler Türkiye gibi okullar arası farkın büyük olduğu ülkelerde sonuçları ne ölçüde etkiliyor?^[11]
- Kapsamı hızla artan ülkelerde eğilimleri kapsam değişiminden arındırmanın en uygun yolu nedir?^{[6][4]}
- Türkiye'de öğrenci çabasındaki düşüş, 2022'deki okuma puanı düşüşünün ne kadarını açıklıyor?^[4]
- Ölçme değişmezliği yalnızca kısmen sağlanan testlerde alt gruplar arası karşılaştırmalar nasıl raporlanmalı?^[17]

Türkiye'de PISA araştırmaları

Türkiye'de PISA'nın resmî çözümlemeleri MEB tarafından ulusal raporlarla yayımlanıyor; PISA 2018 raporu ve PISA 2022 Türkiye raporu, örneklemin yapısını, puanları ve anket bulgularını Türkçe olarak sunar.^{[5][1]} Bu yazı için incelenen akademik çalışmalar iki soruya yönelir: sonuçları neyin yordadığı ve ölçmenin gruplar arasında adil olup olmadığı.

İkinci soruya yönelik çalışmalar Türkiye için özellikle önemlidir. Arıkan, PISA 2015'teki matematik düşüşünün soruların Türkçe çevirisinden kaynaklanıp kaynaklanmadığını üç yöntemle sınıdı. Türkçe ve İngilizce konuşan öğrenciler karşılaştırıldığında 11 maddede dil kaynaklı DMF bulundu; ancak bu maddeler çıkarıldığında iki grup arasındaki performans farkı değişmedi. Yani DMF'li maddeler, Türk öğrencilerin beklenenden düşük performansının nedeni değildi; DMF'li maddelerin hepsi açık uçluordu.

[18] Yazıkan ve Atalay Kabasakal, PISA 2018 Türkiye verisindeki 6.890 öğrenciyle okuma testinin beş ünitesinde bilişsel ve sosyoekonomik gruplar arasında ölçme değişmezliğini inceledi; 15 çözümlemenin 4'ünde yapısal değişmezlik sağlanırken 10'u metrik değişmezlik aşamasında kaldı. [17]

Güncel çalışmalarda olası değerlerin ve yineleme ağırlıklarının teknik rapordaki yöntemle uygun kullanıldığı örnekler var; PISA 2022 verisiyle yapılan yol analizi bunlardan biridir. [7] Buna karşılık bu yazı için incelenen Türkçe çalışmalarda Türkiye'nin kapsam oranındaki artışı eğilimlerle birlikte ele alan bir çözümleme bulunmadı; konudaki en kapsamlı çözümleme uluslararası bir çalışmadır. [6]

Terimler ve alanyazındaki karşılıkları

Türkçe	Diğer Türkçe karşılıklar	İngilizce
Olası değer		Plausible value
Bireyselleştirilmiş test	Çok aşamalı uyarlanabilir test	Multistage adaptive testing
Değişen madde fonksiyonu (DMF)		Differential item functioning (DIF)
Ölçme değişmezliği		Measurement invariance
Yeterlik düzeyi		Proficiency level
Kapsam endeksi		Coverage index
Yineleme ağırlıkları		Replicate weights
Matematik okuryazarlığı	Matematiksel okuryazarlık	Mathematical literacy

Tablodaki karşılıklar MEB raporu ile Türkçe hakemli çalışmalardan alınmıştır. [1][13][17][7] "Bireyselleştirilmiş test" MEB'in, "değişen madde fonksiyonu" ve "ölçme değişmezliği" Türkçe ölçme alanyazınının yerleşik terimleridir.

Sonuç

PISA, 15 yaşındaki öğrencilerin becerilerini ülkeler arasında karşılaştırılabilir biçimde ölçmek için kurulmuş, karmaşık ama iyi belgelenmiş bir sistemdir: iki aşamalı örneklem, soruların öğrenciler arasında paylaştırıldığı bir test deseni, olası değerler ve yineleme ağırlıkları. [3] Bu karmaşıklık, sonuçların tek bir sıra numarasına indirgenmemesi gerektiği anlamına gelir. Puanlar güven aralığıyla, eğilimler kapsam değişimiyle, küçük farklar OECD'nin ölçütleriyle ve bütün bulgular öğrencinin sınava ne kadar çaba gösterdiği sorusuyla birlikte okunmalıdır. [4] Yöntem eleştirileri PISA'yı geçersiz kılmaz; ama yakın sıralı ülkeler arasındaki farkları, nedensel iddiaları ve kültürler arası karşılaştırmaları temkinle okumayı gerektirir. [9][10][13]

Özet

- PISA, OECD'nin 15 yaşındaki öğrencilerin matematik, okuma ve fen becerilerini **üç yılda bir** ölçtüğü uluslararası bir değerlendirmedir. Öğrencilerin okulda ne öğrendiğini değil, öğrendikleriyle **ne yapabildiğini** ölçmeyi hedefler; Türkiye 2003'ten beri katılıyor.
- Her ülkede en az **150 okul** ve okul başına yaklaşık **42 öğrenci** seçilir; bilgisayarla yapılan uygulamada en az 6.300 öğrenci gerekir. Türkiye 2022'de 196 okul ve 7.250 öğrenciyle katıldı.

- Hiçbir öğrenci bütün soruları görmez: 15 saati aşan soru havuzundan her öğrenci iki saatlik bir bölümü yanıtlar. Bu yüzden PISA bireysel puan değil, her öğrenci için **10 olası değer** üretir; sonuçlar bu değerlerle ve 80 yinleme ağırlığıyla hesaplanır.
- Yöntem tartışmalıdır: bazı yeniden çözümlemeler ölçekleme modelinin veriye uymadığını ve **sıralamaların sağlam olmadığını** bulurken, başka bir çalışma teknik seçimlerin ülke sonuçlarını **pek değiştirmedini** gösterdi.
- Türkiye'de sınava gerçekte gösterdiği çabayı, not için olsaydı göstereceğinden düşük bildiren öğrenci oranı 2018'den 2022'ye **10 yüzde puanı** arttı; bu, PISA'nın düşük önemli bir sınav olmasının sonuçları yorumlamadaki ağırlığını gösterir.

Sık sorulan sorular

PISA nedir?

PISA (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı), OECD'nin 15 yaş grubundaki öğrencilerin matematik okuryazarlığı, fen okuryazarlığı ve okuma becerilerini üç yılda bir ölçtüğü uluslararası bir araştırmadır. İlk kez 2000'de uygulandı; Türkiye 2003'ten beri katılıyor. 2022'de 81 ülkeden 690.000'den fazla öğrenci katıldı.

PISA'ya kimler katılır?

Sınav döneminin başında 15 yaş 3 ay ile 16 yaş 2 ay arasında olan ve 7. sınıf ya da üzerinde okula kayıtlı öğrenciler. Önce okullar, sonra bu okullardaki öğrenciler seçkisiz olarak seçilir. Türkiye örnekleminin yüzde 93,9'u 10. sınıf öğrencisidir.

PISA puanı öğrenciye verilir mi?

Hayır. PISA bireysel bir sınav değildir; öğrenciye puanı bildirilmez ve sınavın öğrenci için bir sonucu yoktur. Her öğrenci soru havuzunun yalnızca bir bölümünü yanıtladığı için bireysel puan yerine olası değerler hesaplanır ve sonuçlar ülke ya da grup düzeyinde raporlanır.

PISA puanları nasıl yorumlanır?

OECD üç ölçüt önerir: 20 puan yaklaşık olarak 15 yaşındaki öğrencilerin bir yılda öğrendiğine karşılık gelen büyük bir farktır; 10 puana kadar olan değişimler ardışık iki uygulama arasında olağandır; üçüncü ölçüt ise istatistiksel anlamlılıktır. Matematikte 420 puan temel yeterlik düzeyi olan 2. düzeyin, 607 puan üst düzey olan 5. düzeyin alt sınırıdır.

PISA sıralaması güvenilir mi?

Tartışmalıdır. Puanların güven aralığı olduğu için yakın puanlı ülkeler arasındaki sıra farkları anlamlı olmayabilir. Bazı araştırmacılar ölçekleme modelinin veriye uymadığını ve sıralamaların sağlam olmadığını savunurken, başka bir çalışma modeldeki teknik seçimlerin ülke sonuçlarını pek değiştirmedini buldu. Katılan ülke sayısının döngüden döngüye değişmesi de sıralamayı etkiler.

PISA ne zaman yapılır?

PISA normalde üç yılda bir yapılır: 2000, 2003, 2006, 2009, 2012, 2015 ve 2018. 2021'de yapılması gereken uygulama COVID-19 salgını nedeniyle 2022'ye ertelendi. Türkiye'de PISA 2022, 19 Nisan-13 Mayıs 2022 arasında bilgisayar ortamında uygulandı.

Kaynaklar

- 1 Millî Eğitim Bakanlığı (2023). PISA 2022 Türkiye raporu. Millî Eğitim Bakanlığı, Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- 2 Demirci Celep, N. ve Sunar, S. (2024). PISA 2022 Türkiye için neler söylüyor? (TEDMEM Analiz Dizisi 10). Türk Eğitim Derneği.
- 3 OECD (2024). PISA 2022 technical report. OECD Publishing.
- 4 OECD (2023). PISA 2022 results (Volume I): The state of learning and equity in education. OECD Publishing.
- 5 Millî Eğitim Bakanlığı (2019). PISA 2018 Türkiye ön raporu (Eğitim Analiz ve Değerlendirme Raporları Serisi No: 10).
- 6 Spaul, N. (2019). Who makes it into PISA? Understanding the impact of PISA sample eligibility using Turkey as a case study (PISA 2003-PISA 2012). Assessment in Education: Principles, Policy & Practice, 26(4), 397-421.
- 7 Çağlayan, N. ve Gelbal, S. (2026). Öğrencilerin matematik başarısını yordayan faktörler: PISA 2022 Türkiye örneği. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 27(2), 758-792.
- 8 Goldstein, H. (2004). International comparisons of student attainment: Some issues arising from the PISA study. Assessment in Education: Principles, Policy & Practice, 11(3), 319-330.
- 9 Kreiner, S. ve Christensen, K. B. (2014). Analyses of model fit and robustness. A new look at the PISA scaling model underlying ranking of countries according to reading literacy. Psychometrika, 79(2), 210-231.
- 10 Jerrim, J., Parker, P., Choi, A., Chmielewski, A. K., Sälzer, C. ve Shure, N. (2018). How robust are cross-country comparisons of PISA scores to the scaling model used?. Educational Measurement: Issues and Practice, 37(4), 28-39.
- 11 Zieger, L. R., Jerrim, J., Anders, J. ve Shure, N. (2022). Conditioning: How background variables can influence PISA scores. Assessment in Education: Principles, Policy & Practice, 29(6), 632-652.
- 12 Jerrim, J. (2016). PISA 2012: How do results for the paper and computer tests compare?. Assessment in Education: Principles, Policy & Practice, 23(4), 495-518.
- 13 Asil, M. ve Gelbal, S. (2012). PISA öğrenci anketinin kültürler arası eşdeğerliği. Eğitim ve Bilim, 37(166), 236-249.
- 14 Gök, B., Atalay Kabasakal, K. ve Kelecioğlu, H. (2014). PISA 2009 öğrenci anketi tutum maddelerinin kültüre göre değişen madde fonksiyonu açısından incelenmesi. Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi, 5(1), 72-87.
- 15 Rutkowski, L. ve Rutkowski, D. (2016). A call for a more measured approach to reporting and interpreting PISA results. Educational Researcher, 45(4), 252-257.
- 16 Araujo, L., Saltelli, A. ve Schnepf, S. V. (2017). Do PISA data justify PISA-based education policy?. International Journal of Comparative Education and Development, 19(1), 20-34.
- 17 Yazıkan, T. ve Atalay Kabasakal, K. (2026). PISA 2018 okuma becerileri testinin bilişsel ve sosyo-ekonomik gruplar arasında ölçme değişmezliği. Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, 17(1), 777-798.
- 18 Arıkan, S. (2019). Are differentially functioning mathematics items reason of low achievement of Turkish students in PISA 2015?. Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi, 10(1), 49-67.

Atıf

BÖTE Editör Ekibi. (2026, 27 Eylül). PISA nedir? Nasıl ölçülür, sonuçlar nasıl okunur?. *BÖTE Blog*.
<https://bote.web.tr/blog/pisa-nedir>

Bu belge hakkında. Bu PDF, bote.web.tr'deki [PISA Nedir? Nasıl Ölçülür, Sonuçlar Nasıl Okunur?](#) yazısının BT-059 kodlu belgesinin 1.0 sürümüdür.

Sürüm geçmişi ve değişiklikler: bote.web.tr/d/bt-059. Güncel sürümü ve bütün yazıların PDF'lerini bote.web.tr/pdf adresinde bulabilirsiniz. Elinizdeki dosyanın bizim yayımladığımız sürümle birebir aynı olup olmadığını bote.web.tr/d adresinde denetleyebilirsiniz; dosya cihazınızdan dışarı gönderilmez.

© 2026 bote.web.tr · Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi

PDF merkezi

BÖTE bölümü, eğitim fakültesi ve öğretmenlik üzerine ücretsiz, kaynaklı yazılar. Bu belgenin güncel hâli ve çok daha fazlası sitede.

Blog yazıları

Eğitim teknolojileri, kuramlar ve öğretmenlik

bote.web.tr/blog

PDF merkezi

Güncel PDF'ler, sürüm geçmişi ve doğrulama

bote.web.tr/pdf

BÖTE hakkında

Bölümün tarihi, amacı ve fakültedeki yeri

bote.web.tr/about

Müfredat

Dört yıllık ders programı ve dersler

bote.web.tr/curriculum

Mezunlar ve meslek

Mezunların çalıştığı alanlar ve unvanlar

bote.web.tr/graduation

Belge doğrulama

PDF'inizin güncel ve özgün olduğunu denetleyin

bote.web.tr/d

Üniversite topluluklarını, etkinlikleri ve şirketleri tek uygulamada buluşturan ücretsiz kampüs platformu.

- **Dijital portföy**
Katıldığınız etkinlikleri ve sertifikalarını uniconnectly.com/@kullaniciadi adresinde herkese açık sergile
- **Doğrulanabilir katılım**
QR ile giriş yaptığınız etkinlikler portföyünde doğrulanmış listelenir
- **Sertifikalar**
Platformda verilen sertifikalar doğrulanmış işaretli, edu.tr e-postan onaylı
- **Anlık fırsatlar**
Staj, iş ve burs duyuruları akışına düşer
- **Topluluklar ve etkinlikler**
Üniversitelerdeki toplulukları ve takvimi tek ekranda gör, başvuru etkinliklere katıl
- **Üye kartı indirimleri**
Takip ettiğiniz toplulukların anlaşmalı işletme indirimlerinden yararlan

Ücretsiz keşfet

QR kodu okutun ya da uniconnectly.com adresine girin.

Diğer yapımlarımız

UniConnectly gibi bunlar da bizim yapımlarımız. Bu belgeyi ücretsiz sunuyoruz; yapımlarımızı keşfetmeniz ve çevrenizle paylaşmanız, bu çalışmalarını sürdürmemiz için en büyük destektir.

ahmetcelen.com.tr

Üniversite ve kamu sınavlarına ücretsiz matematik: konu anlatımları ve PDF'leri, çıkmış sorular ve sınav geri sayımları.

ahmetcelen.com.tr

Hayvanseverlerin sosyal medyası ve veteriner akıllı klinik yönetim uygulaması.

veterito.com